

Diş Hekimlerinin Beyin Göçüne Yönelik Tutumları ve Yaşam Memnuniyetlerinin Değerlendirilmesi: Anket Çalışması: Kesitsel Araştırma

Evaluation of Dentists' Attitudes Towards Brain Drain and Life Satisfaction: A Survey Study: Cross-Sectional Study

Şuheda ERDEM^a, Şule ERDEM^a, Ömer AKBULUT^b

^aGiresun Üniversitesi Dış Hekimliği Fakültesi, Ağız, Diş ve Çene Radyolojisi, Giresun, Türkiye

^bGiresun Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyometri ve Genetik ABD, Giresun, Türkiye

ÖZET Amaç: Bu çalışma, diş hekimlerinin beyin göçüne yönelik tutumlarını ve yaşam memnuniyetlerini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. **Gereç ve Yöntemler:** Çevrim içi ortamda 311 diş hekiminin katılımıyla çalışma gerçekleştirildi. Anket linki WhatsApp grupları aracılığı ile katılımcılara iletilmiştir. Veriler; Kişisel Bilgi Formu, Beyin Göçüne Yönelik Tutum Ölçeği (BGYTÖ) ve Yaşam Memnuniyeti Ölçeği (YMÖ) kullanılarak toplandı. Formda katılımcıların cinsiyet, yaş, çalıştığı kurum, unvan ve mesleki çalışma yıllarını sorgulayan 5 soru bulunmaktadır. Ölçeklerin toplam puanları arasındaki ilişki Pearson korelasyon katsayısı ile belirlendi. Ortalamalar arası farklılıklar Student t-testi ve ANOVA ile analiz edildi. **Bulgular:** BGYTÖ ortalama puanı 61,00±9,79, YMÖ ortalama puanı 14,15±6,06 olarak bulundu. Ölçekler arasında negatif korelasyon bulundu ($r=-0,52$). Yaşam memnuniyeti arttıkça, göç eğilimi azalmaktadır ($p<0,001$). Erkeklerin BGYTÖ puanı ortalaması (62,28±9,69) kadınların BGYTÖ puan ortalamasından (59,84±9,77) yüksek bulundu ($p<0,05$). Erkeklerde YMÖ puanı ortalama 14,11±5,91 olarak, kadınlarda ise 14,19±6,22 olarak bulunmuştur. Kadınlar erkeklere göre yaşamlarından daha memnun olmakla birlikte, istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$). Çalışılan kurumun BGYTÖ ve YMÖ üzerine etkisi incelenmiştir. Duncan testine göre üniversitede çalışan diş hekimlerinin BGYTÖ ortalama puanları istatistiksel olarak anlamlı derecede düşük bulunmuştur ($p<0,001$). **Sonuç:** Yaşam memnuniyeti ve beyin göçüne yönelik tutum arasında negatif korelasyon olduğu, erkek ve uzman olmayan diş hekimlerinin göçe daha istekli olduğu tespit edildi.

Anahtar Kelimeler: Diş hekimleri; yaşam kalitesi; uluslararası göç

ABSTRACT Objective: This study was conducted to evaluate the attitudes of dentists towards brain drain and their life satisfaction. **Material and Methods:** The study was conducted online with the participation of 311 dentists. The survey link was sent to the participants via WhatsApp groups. Data were collected using "Personal Information Form", "Attitude Scale for Brain Drain (ASBD)" and "Scale for Life Satisfaction (SLS)". There are 5 questions in the form that question the gender, age, institution, degree and professional years of work of the participants. The relationship between the total scores of the scales was determined by the Pearson correlation coefficient. Differences between means were analyzed with Student's t-test and ANOVA. **Results:** The mean score of the ASBD was 61.00±9.79, and the mean SLS was 14.15±6.06. A negative correlation was found between the scales ($r=-0.52$). As life satisfaction increases, the tendency to migrate decreases ($p<0.001$). The mean ASBD's score of the males (62.28±9.69) was found to be higher ($p<0.05$) than the mean of the females (59.84±9.77). The mean score of SLS was found to be 14.11±5.91 in males and 14.19±6.22 in females. Although females were more satisfied with their lives than males, no statistically significant difference was found ($p>0.05$). The effect of the institution studied on ASBD and SLS was examined. According to Duncan test, the mean ASBD score of dentists working at university was found to be statistically significantly lower ($p<0.001$). **Conclusion:** It was determined that there was a negative correlation between life satisfaction and attitude towards brain drain, and male and non-specialist dentists were more willing to migrate.

Keywords: Dentists; quality of life; international migration

Beyin göçü, yüksek nitelikli bireylerin mutsuzluk, ilgisizlik ve yetersiz imkânlar sebebiyle gelişmiş bir ülkeye göç etmesi olarak tanımlanır.¹ Uluslararası Göç Örgütü'nün 2013 yılında hazırladığı sözlükte

beyin göçü: "Eğitim görmüş ve yetenekli kişilerin kendi ülkelerinden başka bir ülkeye, kendi ülkesinin beceri kaynaklarında azalmayla sonuçlanacak şekilde göç etmesi." olarak tanımlanmıştır.² Beyin göçü ta-

Correspondence: Şuheda ERDEM
Giresun Üniversitesi Dış Hekimliği Fakültesi, Ağız, Diş ve Çene Radyolojisi, Giresun, Türkiye
E-mail: suhedaerdem60@gmail.com

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Dental Sciences.

Received: 13 Dec 2022

Received in revised form: 31 Mar 2023

Accepted: 26 Apr 2023

Available online: 03 May 2023

2146-8966 / Copyright © 2023 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

nımı 2. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkmıştır. İngiliz Kraliyet Akademisi beyin göçü kavramını ilk kez 1950'li ve 1960'lı yıllarda bilim insanları ve uzmanlarının Amerika ve Kanada'ya yerleşmesini tanımlamak için kullanmıştır. Sonraki yıllarda ise beyin göçü kavramı, gelişmekte olan ülkelerden gelişmiş Batı Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerine nitelikli bireylerin göçünü ifade etmek için kullanılmıştır.¹ Türkiye'de ilk beyin göçü dalgası 1960'larda doktor ve mühendislerin göçüyle başlamıştır. I. Beş Yıllık Kalkınma Planında nitelikli iş gücünün ihracının, sayıları az olan yüksek vasıflı elamanların kaybına yol açacağı için tedbir alınması gereken bir olgu olduğu belirtilmiştir. III. Beş Yıllık Kalkınma Planında ise her yıl 375 Türk bilim adamı ve yüksek nitelikli elamanın göç ettiği, bunun %51,5'inin tıp, %40'ının ise mühendislik alanlarında olduğu bildirilmiştir.³

Beyin göçünün neticesinde ülkesinden ayrılan vasıflı iş gücünün, bu kararı almasındaki en önemli sebep ekonomik faktörler olmakla birlikte göçe sebebiyet veren itici ve çekici faktörler bulunmaktadır. Genel olarak itici faktörler; düşük ücretler, plansız eğitim politikaları, yabancı dil öğrenme iken; yaşam koşullarının daha iyi olması, akademik/siyasi özgürlükler, uygun araştırma ortamı ve teknoloji politikaları gibi durumlar çekici faktörlerdir.¹

Gelişmiş ülkelerin daha az gelişmiş ülkelere kalifiye iş gücü ithal etmesi, bunu kendi kaynakları ile sağlamasından çok daha ucuz ve kârlıdır. Eğitim maliyetinin olmaması kalifiye iş gücünü ithal eden ülkeye ekonomik olarak fayda sağlamaktadır.⁴ Beyin göçü, göç alan ülkeye katkı sağlamakla birlikte, göç veren ülkeye de birtakım katkılar sağlayabilir. Ülkeden ayrılan kalifiye özellikte kişiler, geri dönme durumunda uluslararası ticaret hacmine katkı sağlayabilir.⁵

Neoklasik iktisada göre gelir artışı aynı zamanda mutluluk artışına yol açar. Ancak son yıllarda yapılan çalışmalar bireylerin veya ülkelerin gelirinin artmasının mutluluk için yeterli olmadığını göstermektedir. Bu noktada iç içe geçmiş iki kavramın önemi ortaya çıkmaktadır; gelir ve gelişmişlik düzeyi. Gelir düzeyi mali imkânları ifade ederken, gelişmişlik düzeyi ise yaşam kalitesi, ulaşılabilen imkânlar ya da sahip olunan haklar ile ilgilidir.²

Beyin göçü ve mutluluk ilişkisi incelendiğinde; kişiler mutluluklarını artırmaya yönelik arayışlar içerisinde olmuşlardır. Göç daha iyi yaşam koşullarına kavuşmak ve mutluluğu artırmak için yapılan tercihlerden biridir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de çalışan diş hekimlerinin beyin göçüne yönelik tutumları ve yaşam memnuniyetlerini değerlendirmek ve bu iki kavram arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmaktır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Ölçekleri geliştiren yazarlardan elektronik posta vasıtasıyla izin alındıktan sonra Ordu Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan etik onay (tarih: 6 Mayıs 2022, no: 2022-130) alındı. Çalışma, Helsinki Deklarasyonu prensiplerinde tanımlanan ilkelere uygun olarak yapılmıştır. Araştırmacılardan ankete katılımlarında bilgilendirilmiş onam formuyla onay alındı.

Çalışma Haziran-Eylül 2022 tarihleri arasında Google Formlar vasıtasıyla çevrim içi ortamda gerçekleştirildi. Anket linki WhatsApp (WhatsApp Inc, Menlo Park, CA, USA) grupları aracılığı ile katılımcılara iletilmiştir. Araştırma grubunu aktif olarak mesleğini icra eden diş hekimleri oluşturmaktadır. Araştırmaya toplam 311 diş hekimi katıldı. Verilerin toplanmasında "Kişisel Bilgi Formu", Öncü ve ark. tarafından geliştirilen "Hemşirelik Öğrencilerinde Beyin Göçüne Yönelik Tutum Ölçeği" (BGYTÖ) ve Lavalley ve ark. tarafından geliştirilen "Yaşam Memnuniyeti Ölçeği"nin (YMÖ) Akın ve Yalnız tarafından oluşturulan Türkçe formu kullanılmıştır.⁶⁻⁸ Araştırmacılar tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formunda" katılımcıların yaş, cinsiyet (erkek-kadın), unvan (diş hekimi-uzman diş hekimi), mesleki çalışma yılı ve çalıştığı kurumu [ağız diş sağlığı merkezi (ADSM)/devlet hastanesi (DH), özel kurumlar ve üniversite] sorgulayan 5 soru bulunmaktadır. BGYTÖ, 5 dereceli yapıya sahip 16 maddeden oluşmaktadır. Her bir madde "Tamamen katılıyorum", "Katılıyorum", "Ne katılıyorum ne katılmıyorum", "Katılmıyorum" ve "Kesinlikle katılmıyorum" seçeneklerinden oluşmaktadır. Ölçekte ters yönde puan alan 2 madde bulunmaktadır. En fazla 80 en az 16 puan alınabilmektedir. 5 maddeden oluşan ve 7'li Likert tipi bir derecelendirmeye sahip olan YMÖ, La-

vallee ve ark. tarafından geliştirilmiştir. Yüksek puan, yüksek yaşam memnuniyetini işaret etmektedir. Ölçekte 3 ve 4. maddeler ters kodlanmaktadır.⁷

İSTATİSTİKSEL ANALİZ

Verilerin analizinde SPSS Statistics 20 (SPSS Inc., Chicago, IL, ABD) kullanıldı. BGYTÖ'nün ve YMÖ'nün toplam puanlarının normal dağılıma uygunluğu çarpıklık katsayısı (skewness) ve histogram grafiği ile belirlendi. Katılımcıların mesleki çalışma yılı dağılımı dikkate alınarak yaş grupları belirlendi. Gruplanma 1. grup; 1-5, 2. grup; 6-10, 3. grup; 11-20, 4. grup; 21-37 arası yıl şeklinde yapıldı.

BGYTÖ ve YMÖ toplam puanları için cinsiyet (erkek-kadın) ve unvan (diş hekimi-uzman diş hekimi) arası farklılıklar Student t-testi ile analiz edildi. Çalışılan kurumlar ve mesleki çalışma yılı grupları arası farklılıklar tek yönlü ANOVA testiyle ve Duncan çoklu karşılaştırma ileri analiz tekniği belirlendi. Bulgular ortalama, standart sapma ve frekans olarak verildi. BGYTÖ ve YMÖ toplam puanları arasındaki ilişki Pearson korelasyonu (r) ve bu puanların mesleki çalışma yılı ile ilişki Spearman korelasyonu (r) ile belirlendi. Analizlerde $p < 0,05$ alındı.

BULGULAR

Kullanılan ölçme araçlarının güvenilirliği Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı ile belirlendi. BGYTÖ'nün Cronbach alfa değeri 0,87; YMÖ'nün Cronbach alfa değeri 0,79 olarak bulunmuştur. Her iki testin yeterli düzeyde güvenilir olduğu sonucuna varıldı. Verilerin dağılımının normal dağılıma uygun olduğu tespit edildi.⁹

Çalışmaya katılan 311 kişinin yaş aralığı 23-63, yaş ortalamaları ise $34,77 \pm 7,92$ 'dir. Katılımcıların mesleki çalışma yılları en az 1, en fazla 37 yıl olmak üzere mesleki çalışma yılı ortalaması ise $10,52 \pm 7,62$ 'dir.

Ankete katılanların cinsiyet, unvan, çalışılan kurumlara göre dağılımları **Tablo 1**'de verilmiştir. **Tablo 2**'de BGYTÖ ve YMÖ toplam puanlarına cinsiyet, unvan, çalışma yılı grubu ve çalışılan kurumun etkisine ait analiz sonuçları verilmiştir. Analiz bulgularına göre erkeklerde BGYTÖ puanı ortalama $62,28 \pm 9,69$ olarak, kadınlarda ise $59,84 \pm 9,77$ 'dir. Er-

TABLO 1: Ankete katılanların cinsiyet, unvan ve çalışılan kurumlara göre dağılımı.

Sınıflama	ADSM/DH	Özel kurumlar	Üniversite	Toplam
Erkek	94	22	32	148
Kadın	108	5	50	163
Diş hekimi	153	8	16	177
Uzman diş hekimi	49	19	66	134
Toplam	202	27	82	311

ADSM: Ağız ve diş sağlığı merkezi; DH: Devlet hastanesi.

kekler kadınlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede göçe eğilimlidir ($p=0,028$). Erkeklerde YMÖ puanı ortalama $14,11 \pm 5,91$ olarak, kadınlarda ise $14,19 \pm 6,22$ olarak birbirine oldukça yakın bulunmuştur ($p=0,905$).

Diş hekimlerinin BGYTÖ ortalama ölçek puanı $63,01 \pm 9,10$; uzman diş hekimlerinin ortalama ölçek puanı ise $58,35 \pm 10,07$ olarak bulunmuştur. Diş hekimleri, uzman diş hekimlerine göre anlamlı derecede göçe eğilimlidir ($p < 0,001$). Diş hekimlerinin YMÖ ortalama puanı $12,71 \pm 4,91$; uzman diş hekimlerinin ortalama ölçek puanı ise $16,05 \pm 6,88$ olarak bulunmuştur. Uzman diş hekimleri, diş hekimlerine göre yaşamlarından istatistiksel olarak anlamlı derecede daha memnundur ($p < 0,001$).

Mesleki çalışma yılı, BGYTÖ analizinde 1 ve 4. grup ortalama puanları anlamlı derecede yüksek bulunmuştur ($p < 0,001$). YMÖ'de ise 2. grubun puanlarının yüksekliği istatistiksel olarak anlamlıydı ($p < 0,001$).

Çalışılan kurumun BGYTÖ ve YMÖ üzerine etkisi incelenmiştir. Duncan testine göre üniversitede çalışan diş hekimlerinin BGYTÖ ortalama puanları; ADSM/DH ve özel kurumlarda çalışan diş hekimlerine göre istatistiksel olarak anlamlı derecede düşük bulunmuştur ($p < 0,001$). ADSM/DH'de çalışan diş hekimlerinin YMÖ ortalama puanları; üniversite ve özel kurumlarda çalışan diş hekimlerine göre istatistiksel olarak anlamlı derecede düşük bulunmuştur ($p < 0,001$).

BGYTÖ maddeleri genel, itici ve çekici faktör olarak sınıflandırılarak en yüksek puan alan ilk üç madde belirlenmiştir. Bu maddeler puanları ile birlikte **Tablo 3**'te sunulmuştur. "Yurt dışında çalışma-

TABLO 2: BGYTÖ ve YMÖ puanlarına etkili faktörlere ait istatistiksel analiz sonuçları.

		n	BGYTÖ		YMÖ	
			\bar{X}	SS	\bar{X}	SS
Cinsiyet	Erkek	148	62,28	9,69	14,11	5,91
	Kadın	163	59,84	9,77	14,19	6,22
	İstatistiksel analiz	t=2,205 p=0,028*	t=0,119 p=0,905			
Unvan	Diş hekimi	177	63,01	9,10	12,71	4,91
	Uzman diş hekimi	134	58,35	10,07	16,05	6,88
	İstatistiksel analiz	t=4,265 p<0,001**	t=4,993 p<0,001**			
Mesleki çalışma yılı	1-5	83	63,89 ^a	8,11	12,65 ^b	4,65
	6-10	120	58,92 ^b	10,05	16,24 ^a	6,55
	11-20	69	59,43 ^b	9,85	13,58 ^b	5,71
	20-37	39	64,03 ^a	10,24	11,92 ^b	6,02
	İstatistiksel analiz	F=6,365; p<0,001**	F=9,063; p<0,001**			
Çalışılan kurum	ADSM/DH	202	62,88 ^a	9,13	12,95 ^b	5,41
	Özel kurumlar	27	61,22 ^a	4,93	15,26 ^a	3,73
	Üniversite	82	56,29 ^b	11,00	16,74 ^a	7,28
	İstatistiksel analiz	F=14,34 p<0,001**	F=12,812 p<0,001**			
Toplam		311	61,00	9,79	14,15	6,06

^{a,b}Herhangi bir etken için aynı sütunda farklı harfle işaretli ortalamalar farklıdır (p<0,01); *p<0,05 anlamlı; **p<0,001 çok anlamlı bulunmuştur; BGYTÖ: Beyin Göçüne Yönelik Tutum Ölçeği; YMÖ: Yaşam Memnuniyeti Ölçeği, SS: Standart sapma.

TABLO 3: İlk üç sıradaki itici ve çekici faktörler.

Faktör grubu	Sıra	BGYTÖ maddesi	$\bar{X}\pm SS$
Genel	1	-Yurt dışında çalışmamın yaşam standartlarımı artıracacağı düşünürüm.	4,62±0,67
	2	-Gelecek kaygımın olmayacağı başka bir ülkede yaşamak isterim.	4,50±0,88
	3	-Bu işi başka bir ülkede yapacak olsam daha keyifli bir çalışma yaşamım olurdu.	4,43±0,82
İtici	1	-Gelecek kaygımın olmayacağı başka bir ülkede yaşamak isterim.	4,50±0,88
	2	-Düşünce özgürlüğü daha fazla olan bir ülkede yaşamak isterim.	4,39±1,00
	3	-Politik baskılardan uzak olabileceğim başka bir ülkede yaşamak isterim.	4,33±0,99
Çekici	1	-Yurt dışında çalışmamın yaşam standartlarımı artıracacağı düşünürüm.	4,62±0,67
	2	-Bu işi başka bir ülkede yapacak olsam daha keyifli bir çalışma yaşamım olurdu.	4,43±0,82
	3	-Daha fazla para kazanabileceğim için yurt dışında çalışmak isterim.	4,29±0,88

BGYTÖ: Beyin Göçüne Yönelik Tutum Ölçeği; SS: Standart sapma

mın yaşam standartlarımı artıracacağı düşünürüm” maddesi genel sıralamada en yüksek puana sahiptir. Bu madde çekici faktör grubunun da birinci sıradadır. “Gelecek kaygımın olmayacağı başka bir ülkede yaşamak isterim.” maddesi itici faktör sıralamasında birinci, genel sıralamada ikinci sırada yer almıştır. “Bu işi başka bir ülkede yapacak olsam daha keyifli bir çalışma yaşamım olurdu” maddesi genel sıralamada üçüncü sırada, çekici faktör olarak ikinci sıradadır. İlk üç sıradaki maddelerin bir tanesi itici faktör, iki tanesi çekici faktör sınıflamasında yer almıştır.

BGYTÖ puanı ile YMÖ toplam puanı arasında negatif korelasyon bulundu ($r=-0,52$). Yaşam memnuniyeti arttıkça, göç eğilimi azalmaktadır (p<0,001).

TARTIŞMA

Bu çalışmada erkeklerin kadınlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede göçe eğilimli olduğu sonucuna ulaşıldı. Akman'ın çalışmasında, erkek öğrencilerin göç etme niyetlerinin, kadın öğrencilerin niyetlerinden istatistiksel olarak anlamlı seviyede yüksek bulmuştur.¹⁰ Mollahaliloğlu ve ark. hekimler

arasında yaptıkları çalışmada da erkek hekimlerin yurt dışında çalışma/egitim isteklerinin kadın meslektaşlarına göre 1,5 kat daha fazla olduğunu bildirmektedir.¹¹

Uzman diş hekimlerinin çalışma şartlarının ekonomik ve sosyal açıdan daha iyi olması neticesinde yaşam memnuniyetleri daha yüksek ve göç eğilimleri daha az olarak tespit edildi. Mesleğinde ilk yılları olan diş hekimleri ve yirmi yıldan fazladır mesleğini icra eden diş hekimlerinin beyin göçü eğilimleri daha fazla bulundu. Meslek hayatına başlarkenki yüksek beklentiler ilk grubun göçe eğilimlerinin fazla olmasının sebebi olabilir. Uzun süre (21-37 yıl) çalışan dördüncü gruptaki katılımcıların ise kronikleşen bazı sorunlar neticesinde göç etmeye yönelik tutumlarının arttığı söylenebilir. Üniversitede çalışan diş hekimlerinin diğer kurumlarda çalışan meslektaşlarına göre beyin göçü eğilimleri düşük, yaşam memnuniyetleri ise yüksek bulundu. Bu durum diğer kurumlara göre daha özgür çalışma ortamının bulunması ve iş yükünün daha az olması ile açıklanabilir.

Nitelikli iş gücünün göç etmesine sebep olan itici ve çekici faktörler bulunmaktadır. Bu faktörler genel olarak ekonomik, sosyal, akademik-egitim ve özgürlükler başlığında toplanabilir. Ekonomik itici faktörler; düşük ücretler, ekonomik istikrarsızlık, sosyal faktörler; sosyal ve kültürel hayatın yetersiz olması, sosyal güvencenin yetersiz olması, sağlık hizmetlerine ulaşım zorluğu, akademik-egitim faktörleri; eğitim fırsatlarındaki eşitsizlik, daha kaliteli eğitim koşulları, yabancı lisan öğrenme veya lisanı geliştirme isteği, özgürlük faktörleri; ifade özgürlüğü ve akademik özgürlük eksikliği olarak sayılabilir.^{1,10-12} Çekici faktörler ise önceki çalışmalarda iyi yaşam standartları, yüksek gelir, ekonomik istikrar, sosyal yaşam, kültür ve sağlık hizmetlerine ulaşım, daha iyi eğitim olarak bildirilmiştir.¹⁰⁻¹²

Türkiye’de beyin göçünün ilk ampirik incelemesi, 1968 yılında Ankara Hıfzıssıhha Okulu ve John Hopkins Halk Sağlığı Okulu tarafından hekimler üzerinde yürütülen ortak bir çalışmadır. Araştırma, örneklemedeki yurt dışında yaşayan 230 Türk hekimi temel almaktadır. Bu çalışmaya göre göçün açık ara birinci nedeni (%68) gelir yetersizliğidir. Bunu mesleki terfi zorluğu (%12), doktorluk vazifesini yerine getirirken yaşanan zorluklar (%6), rahat yaşama is-

teği (%6) ve sağlık hizmetlerinin organizasyonundaki yetersizlikler (%6) takip etmektedir.¹³ Mollahaliloğlu ve ark. yaptığı çalışmaya göre hekimlerin %70,2’si çalışma koşullarının, yurt dışında eğitim/çalışma isteğinde en önemli faktör olduğunu düşünmektedir.¹¹ Bunu yurt dışında daha fazla sosyal imkân olması (%19,8), maaşların daha yüksek olması (%6,3) ve çocuklara daha kaliteli eğitim verilmesi (%3,6) izlemektedir. Çalışma koşullarının göçle ilgili en önemli faktör olduğunu düşünen hekimlerin %96,2’si yurt dışında çalışmak/egitim almak istemektedir. Astor ve ark. beş ülkeyi kapsayan araştırmalarında, hekimleri göç etmeye sevk eden en önemli faktörün yüksek gelir sahibi olma isteği olduğunu tespit etmişlerdir.¹⁴ Yapılan bu çalışmada en yüksek puan alan itici faktörler; gelecek kaygısı, düşünce özgürlüğü eksikliği ve politik baskılar olarak bulundu. Göç eğilimine neden olan çekici faktörler ise yüksek yaşam standartları, keyifli çalışma ortamı ve daha yüksek ücretler olarak bulundu. Diş hekimlerinin göçe yönelmesinde ekonomik sebeplerden önce yüksek yaşam standartları, gelecek kaygısı ve politik sebeplerin olması, göçün maddi sebeplerinin yanında neoklasik iktisadın hesaba katmadığı sosyal, politik, kültürel vs. sebeplerin de önemli olduğu düşüncesini desteklemektedir.²

Polgreen ve Simpson çalışmalarında, belli bir eşığın altındaki mutluluk ve net göç oranları arasında negatif bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Mutsuzluk arttıkça göç oranları net şekilde artmaktadır. Ancak mutluluk eşik seviyesinin üstüne çıkıldığında ise mutluluk ve net göç oranları arasındaki ilişki pozitif yönlüdür. Yani mutluluk oranı düştükçe ve eşik seviyesinin üzerine çıkıldığında göç oranları artmaktadır.¹⁵ Otrachshenko ve Popova, yaptıkları anket çalışması ile Avrupa ülkelerinde yaşam memnuniyeti ve göç etme eğilimi arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Kişilerin yaşamlarından memnun olmadıklarında göç etme eğilimlerinin daha fazla olduğu neticesine varmışlardır.¹⁶ Graham ve Markowitz, Latin Amerika bölgesinde yer alan 18 adet ülkeyi içeren bir çalışma yapmışlardır. Çalışmanın sonuçları, mutsuzluğun göç eğilimini artırdığı yönündeki hipotezi doğrulamaktadır.¹⁷ Bu çalışmada, diş hekimlerinin yaşam memnuniyeti ve beyin göçüne eğilimi arasındaki ilişki negatifti. Yaşam memnuniyet yüksek diş hekimlerinin beyin göçüne yönelik tutum skorları daha düşük bulundu.

SONUÇ

Çalışmanın sonuçlarına göre BGYTÖ puanı ortalamının üzerinde bulunarak, ankete katılan diş hekimlerinin göç etme meylinin yüksek olduğu sonucuna varıldı. Erkeklerin ve uzman olmayan diş hekimlerinin istatistiksel olarak anlamlı derecede göç eğiliminin fazla olduğu sonucuna varıldı. YMÖ puanı ise ortalamasının altında bulunarak, katılımcıların yaşam memnuniyetlerinin düşük olduğu görüldü. Uzman olmayan diş hekimlerinin, uzman diş hekimlerine göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yaşamlarından daha memnun olduğu görüldü.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet,

gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Şuheda Erdem; **Tasarım:** Şuheda Erdem; **Denetleme/Danışmanlık:** Şule Erdem; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Şule Erdem, Ömer Akbulut; **Analiz ve/veya Yorum:** Şule Erdem, Ömer Akbulut; **Kaynak Taraması:** Şuheda Erdem; **Makalenin Yazımı:** Şuheda Erdem; **Eleştirel İnceleme:** Şule Erdem; **Diğer:** Ömer Akbulut.

KAYNAKLAR

- Vatansever Deviren N, Daşkıran F. Yurt dışında eğitim görüp geri dönen öğretim elemanlarının beyin göçüne bakışı: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi örneği [Faculty members's studied in abroad and returned, view to brain drain: case of Muğla Sıtkı Koçman University]. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2014;(41):1-10. [Link]
- Ateş İ, Aysu Köksal Y. Beyin göçü-mutluluk ilişkisi: Türkiye'de akademisyenler için ampirik bir analiz [Brain drain-happiness relationship: an empirical analysis for academics in Turkey]. Aydın İktisat Fakültesi Dergisi. 2021;6(2):63-82. [Crossref]
- Elveren AY. Brain Drain and Gender Inequality in Turkey. 1st ed. Cham: Springer; 2018. [Crossref]
- Bakırtaş T, Kandemir O. Gelişmekte olan ülkeler ve beyin göçü: Türkiye örneği [Developing countries and brain drain: example of Turkey]. Kastamonu Eğitim Dergisi. 2010;18(3):961-74. [Link]
- Easterly W, Nyarko Y. Is the Brain Drain Good For Africa? Brookings Global Economy and Development Working Paper; 2008. [Crossref]
- Öncü E, Selvi H, Vayısoğlu SK, Ceyhan H. Hemşirelik öğrencilerinde Beyin Göçüne Yönelik Tutum Ölçeği geliştirilmesi: güvenilirlik ve geçerlik çalışması [Development of an Attitude Scale for Brain Drain among nursing students: a reliability and validity study]. Cukurova Med J. 2018;43(1):207-15. [Crossref]
- Lavallee LF, Hatch PM, Michalos AC, McKinley T. Development of the Contentment with Life Assessment Scale (CLAS): using daily life experiences to verify levels of self-reported life satisfaction. Soc Indic Res. 2007;83(2):201-44. [Crossref]
- Akın A, Yalınz A. Yaşam Memnuniyeti Ölçeği (YMÖ) Türkçe Formu: geçerlik ve güvenilirlik çalışması [Turkish version of Contentment with Life Scale (CLAS): the study of validity and reliability]. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 2015;14(54):95-102. [Link]
- Kılıç S. Cronbach'ın alfa güvenilirlik katsayısı [Cronbach's alpha reliability coefficient]. Journal of Mood Disorders. 2016;6(1):47-8. [Link]
- Akman V. Factors influencing international student migration: a survey and evaluation of Turkey's case. IJCRB. 2014;5(11):390-415. [Link]
- Mollahaliloğlu S, Çulha ÜA, Kosdak M, Öncül HG. The migration preferences of newly graduated physicians in Turkey. MJIAS. 2014;22(2):69-75. [Crossref]
- Babataş G. Beyin göçü ve Türkiye'nin sosyo ekonomik yapısının beyin göçüne etkisi [Brain drawn and the impact of Turkey's socio-economical structure on it]. Öneri Dergisi. 2007;7(28):263-6. [Crossref]
- Taylor CE, Dirican R, Deuschle KW. Health Manpower Planning in Turkey: An International Research Case Study. 1st ed. Maryland: The John Hopkins; 1968.
- Astor A, Akhtar T, Matallana MA, Muthuswamy V, Olowu FA, Tallo V, et al. Physician migration: views from professionals in Colombia, Nigeria, India, Pakistan and the Philippines. Soc Sci Med. 2005;61(12):2492-500. [Crossref] [PubMed]
- Polgreen LA, Simpson NB. Happiness and international migration. J Happiness Stud. 2011;12(5):819-40. [Crossref]
- Otrachshenko V, Popova O. Life (dis) satisfaction and the intention to migrate: evidence from central and eastern Europe. J Socio Econ. 2014;48(2):40-9. [Crossref]
- Graham C, Markowitz J. Aspirations and happiness of potential Latin American immigrants. J Soc Res Policy. 2011;2(2):9-25. [Link]